

3. Терновський А.М. Діяльність винищувальних батальйонів у Дніпропетровській області в 1941–1945 роках. : дис... канд. іст. наук : спец. 07.00.01 / Терновський Андрій Миколайович – Дніпро, 2016. – 257 с.
4. ЦДАГО України, ф. 62, оп. 8, спр. 30.
5. ЦДАГО України, ф. 62, оп. 8, спр. 36.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-343-9-5>

**THE HISTORY OF EVERYDAY LIFE BASED ON MATERIALS
OF THE KHARKOV NEWSPAPER PERIODICAL
OF THE BEGIN OF 20TH CENTURY**

**ІСТОРІЯ ПОВСЯКДЕННОСТІ НА МАТЕРІАЛАХ ГАЗЕТНОЇ
ПЕРІОДИКИ ХАРКОВА ПОЧАТКУ ХХ СТ**

Frolov S. V. Фролов С. В.

*PhD in History,
Senior Lecturer at the Department
UNESCO and Social Protection
State Biotechnological University
Kharkov, Ukraine*

*кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри ЮНЕСКО
та соціального захисту
Державний біотехнологічний
університет
м. Харків, Україна*

Сучасний розвиток історичної науки в Україні зумовив значне зацікавлення дослідників проблематикою повсякденного життя, особливо у період воєн, революцій, соціально-економічних криз. Зазвичай такі дослідження здійснюються на регіональному рівні. Водночас історія повсякденності, як дидактична складова, дедалі частіше стає предметом обговорення на науково-методичних нарадах викладачів. Вчені історики констатують, що вітчизняну історіографію слід доповнювати новими історичними джерелами, завдяки яким вона змінила свої барви на більш яскраві.

Сьогодні переважна більшість підручників з історії України, як для середньої, так і для вищої школи, містить недостатньо інформації про повсякденне життя. Тематика історії повсякденності є однією з малодосліджених. В останні десятиліття в світі почали ставитися з підвищеною увагою до проблем історії повсякденного життя. Вчені поділили свій предмет на мікро – і макроісторію. Інтеграція мікро та макропідходів розглядається в українській історіографії останнього часу, як найважливіша та найскладніша у плані практичної реалізації завдання. Посилився інтерес до минулого, до життя звичайної людини в найменших

подробностях: в яких умовах вона жила, чим харчувалася, як працювала та ін.. Історія повсякденності стала одним із зрізів минулого. Втім слід зауважити, що і у палаці, і у тюрмі, у монастирі і санаторії є своя повсякденність.

Український історик, професор О. Удод визначає історію повсякденності як людинознавчу історію. Учений зазначає, що повсякденність – це не тільки житлово-побутові умови, це психологізація побуту, дослідження ставлення людей до держави, суспільства, пануючої системи цінностей через призму щоденного сприйняття свого існування [1, с. 7]. На сьогодні історію повсякденності ототожнюють за таким поняттям, як історична антропологія. Вона об'єднає такі новітні напрями історичних досліджень, як мікроісторія, локальна історія, історія «знизу», міська історія, нова культурна історія та ін. Один із дослідників повсякденної історії професор О. Удод констатує, «... що сучасна історична наука ще не завершила інституалізацію цього напрямку в методології історії, а тому межі предмета дослідження залишаються розмитими, не окреслене до кінця й коло тих наук, які можуть мати міждисциплінарні зв'язки з історією повсякденності» [1, с. 8].

Історик О. Коляструк, аналізуючи сучасний стан розвитку історії повсякденності в Україні, стверджує, «... що на сьогодні не існує чіткого визначення, що таке повсякденність» [2, с. 8]. Науковець відмічає прагнення дослідників пов'язати повсякденність як мікрорівень з макроісторією (економікою, політикою тощо), показати їх взаємодію.

Особливою формою історичного джерела, при вивченні повсякденної історії, є газетна періодика, яка є своєрідним «дзеркалом суспільства», оскільки вона, з великою точністю, відображає події, відбуваються в суспільстві, і фіксує їх на сторінках газет, журналів, альманахів, саме використання періодики як джерельної бази дослідження дає можливість наблизитись до епохи яка вивчається. Основний метод визначення ступеня достовірності та повноти газетної періодики, з'ясування співвідношення її інформації з реальністю – застосування порівняльного аналізу. Метод зіставлення та взаємоперевірки однотипних, але не однакових даних різних джерел є одним із найбільш надійних способів вилучення достовірної інформації. При цьому не слід забувати, що «достовірність» джерела – поняття досить умовне.

При аналізі періодичного друку як джерела, необхідно враховувати, яку роль вона грає у житті суспільства. Її завдання полягає, перш за все, в інформуванні суспільства про поточні події, примати руку на пульсі часу. Як наслідок, історики за матеріалами преси можуть скласти хронічку день за днем, місяць за місяцем подій, що відбуваються в економічному, політичному та культурному житті. У період бурхливих політичних потрясінь, наприклад, у роки революції та громадянської війни, преса стає

чи не єдиним джерелом, що дозволяє встановити зв'язок та послідовність подій.

У Харкові як одному з найбільших економічних і промислових центрів Російської імперії, на початку ХХ ст., виходили три головні місцеві газети. Провладна «Харьковские губернские ведомости» становила противагу незалежним газетам «Утро» та «Южный край». «Харьковские губернские ведомости» вважалися однією з найкращих провінціальних газет за якістю опублікованих матеріалів. У своїй неофіційній частині виходили матеріали присвячені вивченню місцевої історії, археології та етнографії. Виходила з 1839 р. по грудень 1915 р.

Газета «Южный край» видавалася у Харкові з 1 грудня 1880 р. По 3 грудня 1919 р. (за старим стилем). «Южный край» був однією з найбільших провінційних газет країни. Більш того, «Южный край» є одним із найцінніших джерел для вивчення історії культури та соціально-економічного розвитку Харкова та Слобожанщини. Газета «Утро» – суспільно-політична, літературна та економічна газета видавалася у Харкові з 1906 по 1916 роки. Фінансував газету відомий харківський купець А. Я. Жмудський. Протягом 10 років «Утро» надавало своїм читачам різноманітну інформацію – огляд внутрішньої та зовнішньої політики країни, біржові зведення, звістки про життя Харкова та його мешканців тощо. Ця газета тяжила до ліберальних кіл.

Аналіз змісту харківських газет та порівняння їх з іншими видами історичних джерел дозволяє показати актуальність використання матеріалів газетних видань при дослідженні соціальної складової історії міського повсякдення. Коливання барометру попиту та пропозиції на ринку праці, майнове розшарування мешканців міста, проблеми різних форм девіантної поведінки, вивчення фін сово-економічної складової міської щоденності, дослідження купівельної спроможності пересічного мешканця міста шляхом порівняння вартості товарів і послуг ринку з середніми місячними доходами жителів Харкова. Завдяки газетним публікаціям є можливість реконструювати матеріально-побутові складові повсякденного життя міста, простежити повноту відтворення ними проблем благоустрою, санітарно-епідемічного стану, житлового та транспортного забезпечення мешканців Харкова, тощо на початку ХХ ст.

Аналіз газетних матеріалів дозволяє відтворити систему рекреаційних і культурно-розважальних послуг пропонованих харківським ринком. Прослідкувати основні тенденції дозвільних практик харків'ян, відтворивши мережу культурних установ міста. Так, наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст., найпопулярнішими серед закладів дозвілля були цирку та театри. Контингент перших складали переважно мало заможні верстви, других – міська верхівка.

Серед негативних явищ, які були характерні для міста, в цей час, це зловживання населення спиртними напоями. Не останню роль у цьому процесі відігравали такі чинники, як народні традиції, невисокий культурний рівень населення, доступність алкоголю, концентрація закладів різних типів по районах та окремих вулицях, специфіка міського способу життя. Втім з'являються новітні явища в дозвіллі городян на зламі століть. Це і формування масової читацької аудиторії, поширення інтересу до спорту, кінематографу та авіаційних свят.

На початку ХХ ст. країна вступила у смугу криз, революцій, воєн, що завжди представляє для дослідника особливий інтерес. Цікавим є дослідження процесу розвитку газетної періодики Харкова, як мінявся зміст публікацій під тиском подій того часу: загальної економічної кризи 1900–1903 рр., російсько-японської війни 1904–1905 рр., революції 1905–1907 рр., Першої світової війни 1914–1918 рр., революції 1917 року. Газетна періодика є цінним комплексним джерелом, що допускає розробку практично будь-яких тем і сюжетів, чи то історія економіки чи особисте життя людей пов'язаних з Харковом. Це дає можливість наповнити дослідження новим яскравим змістом, побачити життя пересічної людини, проілюструвати події мікроісторії.

Література:

1. Удод О. Історія повсякденності як провідний напрям української історіографії. *Краєзнавство*.2010. № 3. С. 6–9.
2. Коляструк О. Історія повсякденності в сучасній історіографії. *Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика*.2012. №17. С. 5–9.